

Democrația și excelența universitară (Democracy and excellence of university)

VALENTIN I. POPA

Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași, Blvd. Mangeron 71, 700050, Iași

The excellence of university is a problem which is disputed and discussed at world level. But is very clear that the performances of university in the education and research activities are determined by the quality of the management. To obtain good results a manager position has to be occupied by competition based on strategic plan with very concrete objectives which have to be assumed by entire community without interest of some groups that can result in democratic election.

Keywords: Excellence, Management, Resources, Democracy, Competition

Cu siguranță, punctul meu de vedere va stârni numeroase discuții, dar el se bazează pe experiența mea didactică și de cercetare și pe implicarea mea în activitatea de management (secretar științific al Consiliului facultății (1996-2000), Decan al facultății (2000-2004) și Prorector al universității (2004-2008), ca și pe informațiile acumulate de la participările în programe europene și din țară destinate diferitelor activități privind reforma universitară și managementul universitar (Programul TREE-Teaching and Research Engineering in Europe (2005), Convention of European University Association, Lisabona (2007), 2nd European Quality Assurance Forum, Sapienza Università di Roma, Italia (2007), unde s-a discutat problema creditelor transferabile, dar, din păcate, de la ARACIS n-a participat nimeni, Conference of Rectors and Presidents of European Universities of Technology, Zürich (2007), Creativity in Higher Education, program finanțat de EUA (2006), programe de cercetare europene în FP 6 (Growth) și FP7 (Euro lignin, Ecobinders, EPNOE), Sciex (program finanțat în cadrul cooperării științifice Elveția-România), activități de evaluare în cadrul CNEA și ARACIS, membru sau președinte al comisiilor de evaluare internă în universitate privind diferite programe de studii, un stagiul de management la Universitatea Paris VI (2005) și manifestări organizate în țară privind reforma universitară), care îmi permit să exprim o astfel de opinie. Multe din informațiile acumulate le-am publicat [1-8]. și comentat [**blog: valentinipopa.blogspot.com**].

De foarte multă vreme se discută despre clasificarea universităților și stabilirea criteriilor de excelență. Acest domeniu a fost dezbătut și

constituie, în continuare, subiect de interes la diferite manifestări interne și internaționale și chiar pentru unele publicații cu profil științific [9]. Necesitatea rezolvării problemei a plecat de la ceea ce se întâmplă în SUA. Încă de pe vremea când Romano Prodi era Președinte al Comisiei Europene (1999-2004), acesta a propus inițierea unei discuții privind excelența în universitățile europene și comparația cu aceea a celor din SUA, în încercarea de a realiza performanțe educaționale și de cercetare similare. După cum se știe, clasificarea universităților a fost inițiată de multă vreme în SUA având ca motiv posibilitatea unei finanțări diferențiate, adăugându-se, ulterior, preocuparea pentru atragerea unor studenți cât mai bine pregătiți și care, în funcție de poziția universității absolvite, avea să rețină atenția angajatorilor. După criteriul „excelența naște excelență” s-a produs selecția cadrelor didactice și a studenților, iar nivelul taxelor școlare este corelat cu poziția universității în clasament. În paralel, s-au introdus și modificări de legislație pentru valorificarea performanțelor științifice (sunt de remarcat rezultatele MIT bazate și pe conceptul de “triple helix” care reglementează relația universitate-guvern-industrie) [10]. Atingerea excelenței nu este posibilă decât în condițiile unui management performant. Managementul universităților a devenit, ca pentru orice domeniu, o meserie, iar managerul de succes este acela care își selectează oamenii după talent. De altfel, în ciuda performanțelor cunoscute, Steve Jobs a atacat sistemul educațional american, spunând că este vechi și paralizat de legile sindicale. „Până când sindicatul profesorilor nu este anihilat, nu va exista aproape nicio speranță pentru reforma din educație. Profesorii ar trebui tratați ca niște profesioniști. A

spus el, nu ca niște muncitori care lucrează la liniile de asamblare. Directorii ar trebui să angajeze și să concedieze în funcție de competențe. Școlile ar trebui să rămână deschise până la ora șase și să funcționeze unspezece luni pe an. Este absurd, a adăugat el, ca școala americană să se mai bazeze încă pe profesori care stau la tablă și folosesc manuale. Toate cărțile, materialele educaționale și evaluările ar trebui să fie interactive și digitalizate, adaptate la fiecare elev, în felul acesta obținându-se răspunsuri în timp real”[11]. Acesta este, de fapt, conceptul educației centrate pe elev și student, posibil de aplicat numai prin utilizarea creditelor transferabile, așa cum se practică în învățământul anglo-saxon, chiar și în liceu, și nu după cum se aplică în sistemul Bologna (o copie proastă a sistemului anglo-saxon, așa după cum apreciază cadrele didactice din Marea Britanie – punct de vedere exprimat la Conferința Europeană privind asigurarea calității în învățământul superior).

Pentru un management de succes, ai nevoie nu numai de resurse umane, ci și de cele materiale și financiare. Referitor la managementul universitar, la diferite nivele, departament, facultate și universitate, în România există numeroase discuții privind alegerea democratică a managerului. Discuția are loc însă în afara performanței pentru că democrația creează dependențe, iar criteriile de performanță se negociază și se adoptă cu participarea majorității și, de obicei, nu se bazează pe comparația cu ceea ce se întâmplă la nivel național, european sau mondial. În asemenea condiții, ocupi locul pe care ți-l dorești, iar nu pe cel care-l meriți și ajungi să spui –vorba unui fotbalist celebru– „sunt bun dar nu mă vede nimeni”. Este situația, de exemplu, a ultimului clasament, în care doar două din universitățile din România sunt în primele 1000. Pentru că democrația nu are nimic comun cu excelența, universitățile din SUA și unele din Europa au renunțat la alegeri și au trecut la ocuparea prin concurs a posturilor de conducere în universitate. Concursurile sunt deschise, publicarea posturilor se face la nivel internațional și se desfășoară pe baza unui plan de management, care vizează, în principal, performanțele (în educație și cercetare) ce se vor atinge prin aplicarea lui. Concursul exclude manipularea alegătorilor, cadre didactice și studenți, așa după cum s-a întâmplat la noi de multe ori în așa-zisul sistem democratic. Propaganda electorală, ca și în politică, se bazează pe îndemnul lui Lenin: „Spuneți-le ce vor să audă”. Astfel, planul de management care se propune în sistemul democratic poate viza obiective ambițioase, dar care, ulterior, nu se vor mai regăsi în Planul strategic sau în cel operațional, care vor trebui votate de cei care au ales managerul și care nu vor accepta ștacheta ridicată propusă în varianta inițială. „Pentru

a-și asigura succesul, prestigiul candidatului nu este de-ajuns. Electorul vrea să-i fie flatată vanitatea și dorințele arzătoare; candidatul trebuie să-l lingusească la modul cel mai extravagant și să nu se dea în lături de a-i face cele mai fabuloase promisiuni. Desigur, programul scris al candidatului nu trebuie să fie în termeni categorici, care i-ar putea fi puși în față mai târziu, dar prezentarea lui verbală cât mai bombastică, nu va fi niciodată de prisos. Fără teamă, el poate să promită reformele cele mai radicale; pe moment, exagerările lui vor produce un efect uluitor, iar în viitor nu îl angajează cu nimic. După alegeri, electorul nu se mai preocupă să vadă în ce măsură alesul își urmărește profesiunea de credință aclamată, în baza căreia a și fost ales” [12]. Planul strategic trebuie să includă obiective concrete referitoare la cele trei categorii de resurse: umane, materiale și financiare, care vor fi, ulterior, folosite pentru planificarea anuală cu precizarea unor atribuții și evaluări concrete. Existența unor generalități fără răspunderi și evaluări, care să permită ierarhizarea în funcție de performanța individuală și colectivă, vor conduce la așa-numita lene socială [13]. Conform definiției, „lenea socială (social loafing) este un fenomen de grup ce constă în reducerea eforturilor personale în condiții de grup. Probabilitatea apariției lenei sociale crește când contribuțiile individuale nu pot fi stabilite exact, când nici indivizii, nici alții nu pot spune cine și cât a muncit”. În acest sens, se remarcă în universități două documente paralele: statul de funcții și fișa individuală a postului. Primul este moștenit de la reforma din 1948 și se păstrează, probabil, numai în universitățile din România. Cel de-al doilea reflectă, de fapt, situația reală a activităților desfășurate în educație și cercetare și care ar trebui discutat ca document preliminar la începutul anului universitar și realizat la sfârșitul acestuia.

Din experiență, afirm că, până în prezent, n-am văzut un manager care, la sfârșit de mandat, să evalueze modul în care s-au îndeplinit obiectivele din planul managerial și care au fost uitate începând cu a doua zi după alegeri. Las deoparte faptul că nu s-a înțeles cum trebuie rolul departamentului-unitate de educație și cercetare, în care se realizează și se consumă veniturile, diferența între Senat și Consiliul de Administrație și nici ce înseamnă procesul Bologna. Atunci când managerul este stabilit prin concurs, dacă se poate internațional și nu cu participarea unui singur candidat, (așa cum se ocupă la noi posturile didactice în prezent), fără a cumula funcții didactice, de cercetare și politice/administrative, cum se mai întâmplă pe la noi, acesta se va preocupa de progresul universității, de atingerea parametrilor și va purta responsabilitatea îndeplinirii criteriilor de

excelență. Consecințele vor fi imediate, din punct de vedere al asigurării tuturor resurselor pentru un management de performanță. Nu întâmplător, Potočnic, fost comisar european pentru cercetare afirma: „competiția între universități este un fel de Liga Campionilor”. Ori se știe, pentru a participa într-o astfel de competiție, trebuie să ai echipă, bani și antrenor. Când se vor realiza astfel de condiții, vom avea și universități din România în pozițiile de vârf ale diferitelor clasamente, iar cadrele didactice valoroase și studenții performanți le vor acorda prioritate în raport cu cele din străinătate.

Bibliografie

- [1] V. I. Popa, *Neglijarea educației și cercetării transformă România într-o țară de second-hand*, Adevărul on line, 28.03, (2006).
- [2] V. I. Popa, *Rolul educației și cercetării universitare în relansarea industriei chimice*, Simpozion organizat de ASTR, publicat în *Univers ingineresc*, **XVII**, Nr.23 (381), 1-15, decembrie, 2006, p.4-5.
- [3] V. I. Popa, *Există o criză a învățământului superior tehnic? Pentru excelență în știința Românească*, Editori: Petre Frangopol, Nicolae Victor Zamfir și Tibor Braun, Casa Cărții, Cluj-Napoca, 2008, p.217-225.
- [4] V. I. Popa, *Cercetarea științifică și transferul tehnologic*, *Revista de Politica Științei și Scientometrie-Serie Nouă*, **1(4)**, 327 (2012).
- [5] V. I. Popa, *Cercetarea științifică-o soluție pentru ieșirea din criză*, *Univers ingineresc*, **XXIV**, Nr.11(537), 1-15 iunie, 2013, p.3
- [6] V. I. Popa, *Învățământul ingineresc și Declarația de la Bologna*, *Univers ingineresc*, **XXIV**, Nr.24 (550), 16-31 decembrie, 2013, p.3.
- [7] V. I. Popa, *Sinergismul dintre educație și cercetare-un concept humboldtian de actualitate*, *Revista de Politica Științei și Scientometrie-Serie Nouă*, **3(2)**, 115 (2014).
- [8] V. I. Popa, *“Ciupercile de gazete”*, *Revista de Politica Științei și Scientometrie-Serie Nouă*, **3(4)**, 310 (2014).
- [9] H. Grimmeiss, R. Martins, J. M. Martínez Duart, *Excellence in European Universities*, **7(12)**, 56 (2004).
- [10] H. Etkowitz, J. Dzisah, M. Ranga, C. Zhou, *The triple helix model innovation*, *Asia-Pacific Tech Monitor*, Jan-Feb, 14(2007).
- [11] Walter Isaacson-Steve Jobs (biografie autorizată), Publica, București, 2011.
- [12] Gustave Le Bon, *Psihologia mulțimilor*, Antet, București, 2012.
- [13] Lucian Cochinescu *Probleme actuale ale psihologiei sociale*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008.

Autor corespondent: vipopa15dece@yahoo.com